

MEDEDELING

Referentienummer:	M-VVKSO-2014-020
Datum:	2014-10-14
Gewijzigd:	2016-12-12
Contact:	Dienst Curriculum & vorming Leen.Pil@katholiekonderwijs.vlaanderen , 02 507 08 91 Dienst Lerenden: lerenden@katholiekonderwijs.vlaanderen , 02 507 08 72 Dienst Personeel dienst_personeel@katholiekonderwijs.vlaanderen , 02 507 07 01 veronique.deporte@katholiekonderwijs.vlaanderen , 02 507 06 38

Starten met CLIL-onderwijs

Inhoud

1	Situering en focus	2
2	CLIL - mogelijkheden en uitdagingen	2
2.1	Waarom CLIL?	3
2.2	Voor wie?	4
2.3	Wat is typisch voor een CLIL-les?	5
2.4	Een CLIL-beleid	6
2.4.1	CLIL is geen eiland: leerlijn en teamwerk	6
2.4.2	Lange termijn, geen one-shot	6
2.4.3	De leraar cruciaal	6
2.4.4	Leerlingenevaluatie	7
2.4.5	Overige succesfactoren	8
3	Regelgevend kader	8
3.1	Maximaal aantal uren - in welke taal - paralleltraject?	8
3.2	Akkoord en engagement van de leerling en gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad	9
3.3	Personeel: draagvlak en professionaliteit	9
3.3.1	Voorwaarden	9
3.3.2	Aanstelling personeelsleden	11
3.3.3	Administratieve verwerking	11
4	Aanvraagprocedure	12
4.1	In welk geval een aanvraag indienen?	12
4.2	Het aanvraagdossier	12
4.2.1	Beginsituatieanalyse (BSA)	13
4.2.2	Visie en doelen	14
4.2.3	Communicatie	14
4.2.4	Actieplan	15
4.3	De beoordeling van de aanvragen	17
4.4	Opvolging van de kwaliteit door de overheid	18
5	Bibliografie	18

1 Situering en focus

CLIL (Content Language Integrated Learning) is een talige werkvorm in het onderwijs die wereldwijd op verschillende manieren toegepast wordt. Al die varianten hebben als gemeenschappelijk kenmerk dat lessen voor een aantal niet-taalvakinhouden in een andere taal verlopen dan in de gebruikelijke instructietaal. Het Frans hanteert ook de term *Emile* (Enseignement de matières par l'intégration d'une langue étrangère). Vanuit de breed gedragen overtuiging dat meertaligheid voor alle burgers van groot belang is, moedigt ook Europa de invoering van CLIL sterk aan¹. Nederland kent het wijdverspreid gebruik van tweetalig onderwijs en de Franse gemeenschap van ons land kent al ruime tijd zogenaamd "immersie-onderwijs", waarbij lagere en secundaire scholen zowat de helft van de lessen in het Nederlands aanbieden. In Vlaanderen werd het vanaf 1 september 2014 in het secundair onderwijs mogelijk om CLIL te organiseren in het Duits, Engels en Frans. Deze invoering volgde op een voorbereidingstraject met onder meer een proefproject in negen Vlaamse secundaire scholen, dat in 2007 geïnitieerd werd vanuit de talenbeleidsnota "De Lat hoog voor talen"².

De "Vlaamse" definitie van CLIL, zoals bepaald in het Besluit van de Vlaamse regering³ dat de invoering van CLIL regelt, luidt als volgt: *"Een werkvorm waarin het Frans, Engels of Duits als instructietaal wordt gebruikt om een zaakvak (bv. geschiedenis, toerisme) of een andere leerinhoud uit het curriculum te onderwijzen.*

Het wisselend succes bij de buitenlandse voorbeelden en het traject van de proeftuinen⁴ leerden de scholen en hun begeleiders dat CLIL een bijzonder interessante en vruchtbare werkvorm kan zijn, maar dat het geen project is waar een school⁵ lichtzinnig kan instappen. Een succesvolle implementatie van CLIL vergt een investering van mensen en middelen, planning, sterk beleid, teamwerk en een gedegen professionalisering.

Deze Mededeling wil schoolteams inspireren bij het overwegen van de opstart van een CLIL-traject en ondersteuning bieden bij de concrete voorbereiding. De tekst neemt ook alle aspecten van de regelgeving op, aangevuld met de relevante duiding. Zodoende wordt scholen de dubbele inspanning van het werken met een Mededeling en daarnaast de studie van de regelgeving bespaard.

We willen vooreerst de inhoudelijke, organisatorische en beleidsmatige aspecten van een CLIL-project onder ogen brengen. Het Vlaams parlement heeft er voor gekozen, scholen slechts onder zeer stringente voorwaarden met CLIL van start te laten gaan, na goedkeuring van een uitgebreid aanvraagdossier. Daarom krijgen de voorbereiding en het samenstellen van dit dossier in deze Mededeling grote aandacht. We verwijzen tot slot ook naar een aantal werken uit de grote hoeveelheid literatuur over CLIL. Voor verdere ondersteuning bij de inhoudelijke voorbereiding van CLIL kunnen scholen terecht bij de pedagogische begeleidingsdiensten en bij nascholingsinitiatieven.

2 CLIL - mogelijkheden en uitdagingen

Een grondige voorbereiding op de invoering van CLIL op school en de professionaliseringsinspanning zijn geen overbodige luxe. Een CLIL-traject vergt immers heel wat van de school en het team dat zich daarvoor engageert. De methode komt er niet gewoon op neer dat de leraar de les van

¹Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe, Eurydice (2006)

²Content and Language Integrated Learning (CLIL) is een generieke benaming voor het gebruik van een vreemde taal in zaakvakken. Het begrip is algemener dan immersie, omdat het [bij CLIL] niet over zulk een intensief taalbad hoeft te gaan [als bij immersie]... CLIL is dus een werkvorm waarmee scholen de talenkennis van hun leerlingen kunnen versterken. ... (F. Vandenbroucke, 2007): .

³Besluit van de Vlaamse regering tot bepaling van de kwaliteitsstandaard voor Content and Language Integrated Learning (CLIL) 20 december 2013, toegevoegd als bijlage M-VVKSO-2014-020 - B01.

⁴Ondersteund door een wetenschappelijke voorbereiding en evaluatie. Het rapport hier over is opgenomen in de bibliografie bij deze Mededeling.

⁵Deze Mededeling vermeldt telkens "School", maar dit kan desgevallend verwijzen naar een Centrum Leren en werken.

het zaakvak in een andere taal geeft. De leraar staat anders voor de klas en heeft andere - bijkomende - doelen voor ogen dan in bv. een gewone les natuurwetenschappen of economie. Toch is die CLIL-leraar op dat moment ook geen leraar Frans, Duits of Engels. Taallesen zijn erop gericht om talen te leren die je elders zult toepassen, CLIL dwingt je ertoe de taal hier en nu te gebruiken als vehikel om de competenties in het zaakvak te ontwikkelen. We gebruiken m.a.w. een taal om iets anders te bereiken, maar toch oefenen we de vaardigheid in die taal zeer intensief.

CLIL heeft dus - naast het realiseren van de doelen voor het zaakvak - als bijkomend doel door te leren *in* het Frans, Engels of Duits alle vaardigheden en de nodige attitudes te ontwikkelen om de taalcompetentie optimaal te versterken. Een CLIL-traject mag uiteraard door de taalbarrière de realisatie van de doelstellingen van het zaakvak niet in het gedrang brengen. Die meervoudige focus vormt een hele opgave voor wie met CLIL bezig is. We schetsen hieronder een aantal elementen ter informatie en als handreiking voor de reflectie die een mogelijk opstart van CLIL voorafgaat. Met het oog op een grondiger studie van bronnen over (ervaringen met) CLIL bieden we in hoofdstuk 6 een beknopte literatuurlijst over CLIL.

2.1 Waarom CLIL?

Vrijwel alle CLIL-literatuur verwijst naar communication, content, cognition, en culture, de “vier C’s”, die men wel eens het conceptueel kader van CLIL noemt. Communicatie verwijst uiteraard naar de ontwikkeling van de communicatieve vaardigheid in de doeltaal. Die verloopt via een intensieve interactie, die ook inhoudelijke vooruitgang in het zaakvak beoogt. Leerlingen worden bij CLIL permanent uitgedaagd om denkprocessen, betekenisopbouw, zelfevaluatie toe te passen, wat leidt tot betere leerstrategieën (cognitie). Via de versterkte taalvaardigheid en andere interculturele prikkels van een CLIL-traject wordt het (inter)culturele sterker ontwikkeld

In de inleiding gaven we mee dat CLIL onder veel gedaanten voorkomt. Bijna even talrijk en uiteenlopend zijn de motieven om met CLIL van start te gaan. We schetsen ze hieronder:

- **Talige en/of interculturele doelstellingen:** De school wil leerlingen meer vertrouwd maken met de vreemde taal om sterker te worden in die taal en om intercultureel begrip en interactie te verstevigen. Het hoeft geen betoog dat de kennis van ‘vreemde’ talen jongeren beter kan voorbereiden op de multiculturele, mondiale context waarin zij opgroeien en zullen evolueren. De CLIL-methode kan daarbij ondersteuning bieden. CLIL-leerlingen ondervinden een minder grote afstand met vreemdetal sprekers, ze ontwikkelen een positiever attitude ten opzichte van vreemde talen en culturen, hoewel onderzoek aantoont dat dit effect zich in hoofdzaak voordoet bij leerlingen die CLIL al vanaf jonge leeftijd meemaken. Hoe vroeger men aan CLIL begint, hoe meer leerwinst, zo blijkt.

CLIL-leerlingen worden duchtig geoefend en ontwikkelen vaardigheid, bv. in het afleiden van betekenissen uit de context. Ze ontwikkelen strategieën om met meer vertrouwen met de vreemde taal om te gaan.

- **Ontwikkeling van de leervaardigheid.** De dubbele focus bij CLIL noodzaakt extra scherpe aandacht voor het didactisch gebeuren bij leraar én leerlingen. Dit heeft niet enkel effect op de realisatie van de zaakvakdoelen en de groei in de taalcompetenties, maar ook op de algemene leervaardigheid en het cognitieve. Ervaringen met CLIL wijzen uit dat verschillende groepen leerlingen in de breedte sterker kunnen worden.
- **Extra uitdaging en / of motivering.** Leerlingen leren moderne vreemde talen in de taallessen. Buiten de context van de taallessen wordt de band met Frans, Engels en Duits niet automatisch bestendig. Het gebruik van die taal in een zaakvak geeft meteen een andere dimensie aan het leren van bv. het Frans. Omdat het Frans in Vlaanderen vandaag minder dan vroeger een plaats heeft in het dagelijks leven, kan een CLIL-project in de school de leerlingen extra motiveren voor het leren van/in en het gebruik van de tweede landstaal. Je leert de taal door in de taal “iets anders” te leren.

Dit argument kan voor elke taal gelden: de taallessen in de vreemde taal staan niet langer op zich, maar krijgt meteen een competentiegerichte gebruikscontext toegevoegd.

- **Vorbereiding op hoger onderwijs**, op het gebruik van een of meer vreemde talen in een opleidingscontext in het hoger onderwijs (bv. Engels als onderwijstaal aan de universiteit) of als deel van het curriculum (als essentiële component van sommige bacheloropleidingen).
- **Een band met de specificiteit van een richting en/of de arbeidsmarkt**. In sommige sectoren is het gebruik van een vreemde taal inherent aan de tewerkstelling, hetzij lokaal bepaald (bv. sterke aanwezigheid van Franstalige klanten in handelszaken, Engelse en Duitse cliënteel in de toeristische sector, enz.), hetzij in de vakterminologie of -literatuur (bv. Engels in bv. vliegtuigtechnieken of informatica, Frans in de gastronomische sector, Duits bij grafische apparatuur). Het binnenbrengen van de relevante taal in de opleiding zal de specifieke competenties mee versterken.
- **De context van de school**. Door hun ligging bij de taalgrens of in een specifieke (grootstedelijke) setting kunnen scholen meertaligheid vlakbij hun voordeur voor het grijpen hebben. Scholen in een grensstreek, of met een meertalige internationale aanwezigheid in de schoolbevolking zullen wellicht sneller de stap naar een meertalig project zetten.

Het omgekeerde kan echter evenzeer een reden zijn om CLIL op te nemen: als het natuurlijk contact met een vreemde taal in een regio volledig ontbreekt, kan de school via CLIL de meertaligheid binnenbrengen.

Het spreekt vanzelf dat een combinatie van motieven de school tot het aanbieden van CLIL kan bewegen. Naargelang het motief en de daaruit voortvloeiende visie zullen de strategische doelstellingen en de concrete uitwerking van het CLIL-project er anders uitzien.

2.2 Voor wie?

Het duidt op een misverstand, te denken dat CLIL enkel voor taalsterke leerlingen geschikt zou zijn. Internationale ervaringen, de bevindingen van de Vlaamse proeftuin en onderzoek over CLIL bevestigen dat heel diverse groepen leerlingen de vruchten kunnen plukken van deze werkvorm, gegeven een goed voorbereid en deskundig geïmplementeerd traject. Voor alle leerlingen geldt in principe dat het werken in een vreemde taal hun taalinzicht kan versterken, zodat ook de taalvaardigheid in de “reguliere” onderwijstaal een hoger niveau bereikt. Het is dan ook belangrijk dat alle leerlingen voor een CLIL-traject kunnen kiezen als de werkvorm hun kennis van de onderwijstaal en het bereiken van de zaakvakdoelen niet hypothekeert.

De aanpak van CLIL wordt bepaald door de doelgroep, het uitgangspunt van het traject en de doelstellingen die de school met CLIL wil bereiken. De regelgeving geeft de klassenraad hier de autonomie voor de toelating tot het CLIL-traject, waarbij de “voldoende kennis en beheersing door de leerling van de onderwijstaal” als criterium geldt. De school geniet hier dus vrijheid, zolang ze kan rechtvaardigen (en aantonen) dat de kennis van de onderwijstaal niet lijdt onder het meedraaien in een CLIL-traject.

De school kan CLIL reserveren voor leerlingen die het Nederlands en de CLIL-taal al op hoog niveau beheersen. Dit kan bv. wanneer de school een rechtstreekse voorbereiding op hoger onderwijs of een voltooiing van een beroepsvoorbereidend traject voor ogen heeft, bv. op de Engelse lessen wetenschappen aan de universiteit of bedrijfseconomie in het Frans in een handelsrichting. Een ander voorbeeld is het inzetten van Franse, Engelse of Duitse lessen in specifieke vakken van onthaalopleidingen en lichaamsverzorging. Dit verschil in aanpak zal natuurlijk ook gevolgen hebben voor de criteria die de toelatingsklassenraad hanteert om de leerling het fiat voor toetreding te geven. De aandacht voor gelijke kansen mag hier zeker niet opzijgeschoven worden.

Omdat de schoolvisie op CLIL kan gaan in de richting van brede taalondersteuning, kan de klassenraad beslissen ook andere dan enkel de taalsterke leerlingen tot het traject toe te laten als die de motivering tonen, zich daarvoor willen engageren en inspanningen leveren. Het werken aan zaakvakdoelen in een andere taal zorgt mee voor de ontwikkeling van de algemene (taal)leervaardigheden. De literatuur beklemtoont de zinvolheid van CLIL ook in praktische en technische vakken, ook bij opleidingen die niet per se met de vreemde taal zullen geconfronteerd worden in hun werkcontext.

2.3 Wat is typisch voor een CLIL-les?

Het omgaan met een “vreemde” taal in de lessen van een niet-taalkvak is zowel voor de leerlingen als voor de leraar een bijzondere opgave, die vanwege de leraar een scherp inzicht in het leerproces, voor de leerlingen extra concentratie vergt. De school zal zeker bij de aanvang van het traject een veilige, ondersteunende leeromgeving voor de leerling moeten creëren, waarin de dubbele focus niet als bedreigend overkomt.

De meervoudige focus van zaakvakdoelen en taaldoelen noodzaakt dat de school die doelen duidelijk weet te bepalen. De leerplandoelen van het zaakvak zijn duidelijk, maar de didactische aanpak zal verschillen: het lestempo zal aanvankelijk niet even hoog kunnen liggen als in de parallelgroep, er zal moeten nagedacht worden over criteria en de wijze van evalueren, zowel op het talige vlak als voor de “content” van het zaakvak.

Ook voor de taaldoelen in CLIL is reflectie vooraf noodzakelijk: hoe staan die doelen tegenover de leerplandoelen van het “gewone” taalkvak, welke taalvaardigheden wil de school sterker aan bod laten komen, hoe gaat de CLIL-leraar om met vormcorrectheid, welke leerlijnen tekenen wij uit voor CLIL- resp. niet-CLIL, enz.?

De CLIL-doelen bepalen vergt voldoende aandacht voor de taalcompetenties die nodig zijn om de verwerking van de zaakvakleerstof te realiseren, je streeft naar correcte vakterminologie eerder dan naar bv. een correcte uitspraak en grammatica. Om de verwerking van de zaakvakleerstof met de vereiste nauwkeurigheid te laten verlopen is een minimale vormcorrectheid uiteraard nodig, die ook toeneemt naarmate de leerling in de CLIL-taal groeit. Toch zijn uitspraak of grammaticale correctheid ondergeschikt aan de weergave van de leerinhouden.

Enerzijds is een CLIL les totaal anders dan een gewone les, anderzijds is goede CLIL-didactiek een verzameling van goede algemeen-didactische strategieën. Kort geformuleerd kun je zeggen dat een CLIL-les een voorbeeld is / moet zijn van sterk taalgericht vakonderwijs. De didactiek voor CLIL hanteert een combinatie van de ‘best practices’ uit de vak- en talendidactiek. De leraar in een CLIL-les ondersteunt zowel het talige als het vakinhoudelijke: er is sterke interactie (bv. controleren of de leerlingen “mee zijn”), de leraar biedt een gerichte variatie in lesmateriaal, er wordt vaker aan begripsverklaring gedaan, met maximale visuele ondersteuning en explicitering van de (talige en zaakvak)doelen. Inleiding tot de les kan bv. het aanleren of opfrissen van taalmateriaal zijn: woordenschat en structuren die in de les vaak zullen voorkomen. De leraar moet ook rekening houden met de zwaardere concentratie -inspanning die van de leerlingen gevergd wordt.

De leraar zal in de loop van de les ook oordelen of fout of onvolkomen begrip te maken heeft met het vakinhoudelijke dan wel met de vreemde taal, en kan gepast reageren omdat hij aanvoelt wanneer hij beter overschakelt naar de gewone instructietaal. Uiteraard wordt ook gebruik gemaakt van de gangbare “klastaal” en instructies eigen aan het Duits, Engels of Frans. De leraar geeft ook ondersteunende feedback op het vakinhoudelijke en op het talige (zonder daar de eerste focus van te maken).

Bij de lesvoorbereiding is het van groot belang de talige componenten te identificeren die de leerlingen nodig

hebben voor het verwerven van de lesdoelen: welke leesstrategieën, eventuele voorafgaande woordverklaringen (vakterminologie of specifieke handelingswerkwoorden - desgevallend voor te bereiden in de gewone taal), welke taalstructuren aan bod zullen komen, voor een duidelijke lesopbouw te zorgen, enz.

2.4 Een CLIL-beleid

2.4.1 *CLIL is geen eiland: leerlijn en teamwerk*

Een kwaliteitsgericht schoolbeleid bekijkt elk aspect van het schoolleven als deel van de gehele vorming, als middel om de missie van de school te realiseren. Het opnemen van CLIL als methode is een beleidskeuze die past in een globaal (talen)beleid, als deel van competentiegericht werken, verbreding van de vorming, bevordering van gelijke kansen, enz. Als CLIL niet voortvloeit uit een breder beleid, zal het effect wellicht niet duurzaam zijn en niet in verhouding staan tot de zware inspanningen die vereist wordt. Daarom is het ook nodig om bij de start al lijnen uit te zetten die (inhoudelijke en indien mogelijk personele) continuïteit garanderen en het CLIL-verhaal niet tot een “one-shot” beperken. Als CLIL niet bekeken wordt als een pedagogisch beleidsinstrument (en bv. louter als aantrekkelijk uithangbord voor de school moet dienen), heeft het geen legitieme plaats.

Niet enkel beleidsmatig, ook naar concrete werking toe maakt CLIL integraal deel uit van het schoolleven. De link naar het traject van de zaakvakken, de plaats in het gehele curriculum, de relatie van het CLIL-team met de rest van de school, de nood aan heldere communicatie (met het lerarenkorps, ouders en leerlingen, eventueel met externen) over het project illustreren dit.

2.4.2 *Lange termijn, geen one-shot*

Naar internationale normen is het door de Vlaamse regering toegestane volume van de zaakvakken (20% van de niet-taalvakken uit de lessentabel) gering te noemen. De leerling doet met 2, 3 of maximum 5u/week veeleer aan pootjebaden dan dat hij een echt taalbad krijgt. Anderzijds is een schoorvoetende, goed voorbereide aanvangsfase - met mogelijk uitzicht op verdere uitbreiding - volgens gezaghebbende auteurs wellicht aangewezen. De ervaringen in de proeftuinscholen leren dat een CLIL-pakket van drie of vier lessen zowel voor CLIL-leerlingen als voor CLIL-leerkrachten al een leerrendement oplevert.

Toch is het gevaar niet denkbeeldig dat CLIL slechts verwaarloosbaar effect zal hebben als het tot een eenmalig gebeuren beperkt blijft. De school doet er dan ook goed aan, continuïteit over verschillende leerjaren en graden te plannen. Pas dan is een duurzaam effect mogelijk.

Met het oog op een CLIL-beleid zal de school zich vanuit de analyse van de eigen context een aantal vragen stellen:

- Welk doel willen wij met CLIL op termijn bereiken? Hoe is dat doel gelinkt aan ons pedagogisch project?
- Hoe stellen wij ons team samen - bv. vanuit de taalcapaciteiten van de leraren? Vanaf/voor welke leerjaren is CLIL opportuun? Hoe bouwen wij dat verder uit?
- Voor welke leerlingenprofielen?
- Welke taal (en waarom deze taal)?
- Is dit een door alle betrokkenen gedragen ambitie?

Deze, en heel wat andere vragen komen aan bod bij de voorbereiding van het project en moeten ook hun plaats hebben in het aanvraagdossier voor de overheid (zie verderop onder 4.2)

2.4.3 *De leraar cruciaal*

De invoering van CLIL vertrekt steeds vanuit een voldoende breed draagvlak binnen het bestaande personeelskorps en een bereidheid om zich in de CLIL-methodiek en de taalcompetenties (verder) te bekwamen.

Voor ervaren en vastbenoemde leraren binnen het zaakvak kan het een uitdaging zijn om hun onderwijsloopbaan een andere wending te geven en CLIL-leraar te worden. Zo zal de aanwezige expertise van bijvoorbeeld een leraar Frans-geschiedenis een nieuwe dimensie krijgen als hij zijn talige kennis en competenties van het Frans via CLIL ten dienste kan stellen van het zaakvak geschiedenis. Maar ook jonge of tijdelijke leraren kunnen vanuit hun recente opleiding een frisse kijk werpen op de CLIL-werkvorm en verrassende nieuwe ideeën en didactische mogelijkheden aanbrengen binnen het CLIL-team.

Toch is het ook niet uitgesloten dat de school vanuit een langetermijnvisie haar selectie- en aanstellingscriteria enigszins afstemt op de continuïteit van het CLIL-traject. Tijdens een sollicitatiegesprek zou een directeur reeds kunnen peilen naar de expertise van het kandidaat-personeelslid op het vlak van de combinatie zaakvak-doeltaal waarvoor de school binnen haar CLIL-traject heeft gekozen. Op deze wijze kan de school haar draagkracht uitbreiden en versterken en mogelijke hiaten bij onvoorziene uitval van CLIL-leraren ondervangen.

Zoals al gezegd: CLIL zal niet enkel een zaak van de CLIL-leraren of een beperkt team zijn. Een breed draagvlak bij personeel en directie is nodig: investeringen in mensen en middelen zijn nodig en moeten in schoolraad en LOC overlegd worden. In dat proces zal wellicht ook begrip nodig zijn voor het feit dat niet ieder teamlid zich geroepen voelt in zo'n project mee te stappen. De gedraging moet uiteraard voorafgaan aan die noodzakelijke (opgelegde) formele stappen.

Heel vaak ontstaat een dergelijk initiatief uit de gedrevenheid van enkele mensen. Zoals steeds is dan de communicatie met het gehele schoolteam van belang, inzonderheid de taalleraren en de leraren van de zaakvakken, bv. met het oog op de organisatie van de parallelklas Nederlands voor het zaakvak. De realisatie van de doelstellingen voor dat vak moet immers in beide trajecten gelijkwaardig zijn (ook al verloopt het tempo verschillend).

2.4.4 Leerlingenevaluatie

Een andere vraag die de school moet uitklaren betreft *de evaluatie*. De school heeft op dat vlak een grote autonomie. De manier waarop de evaluatie van CLIL-vakken verloopt zal uiteraard moeten sporen met de schoolvisie op evaluatie en zal mee bepaald worden door de opties die het team voor het CLIL-traject neemt. De school moet wel een onderscheid maken tussen de evaluatie van de mate waarin de doelstellingen uit het leerplan van het zaakvak bereikt werden en de evolutie in de taalcompetenties van de CLIL-taal. Met het oog op de deliberatie en attestering speelt enkel het al of niet slagen voor het zaakvak een rol. Het schoolreglement licht het evaluatiebeleid van het CLIL-traject toe (zie punt 4.2.3).

Met het oog op de deliberatie en attestering speelt enkel het al of niet slagen voor het zaakvak een rol. Uiteraard zal ook hier een duidelijke communicatie van de evaluatiestrategie nodig zijn, o.m. via het schoolreglement (zie hierover M-VVKSO-2014-021).

De voortgang in de CLIL-taal en de mate waarin de vooropgestelde doelen daarvoor werden behaald zal waargenomen en gerapporteerd worden⁶, maar die vooruitgang (of het gebrek daaraan) kan uitsluitend een rol spelen bij het advies over het verder zetten van het CLIL-traject en bv. bij het al of niet toekennen van een CLIL-getuigschrift door de school. Bij ontstentenis van een officieel CLIL-getuigschrift is een dergelijke appreciatie voor de inspanningen een aan te bevelen werkwijze. De proeftuinscholen hebben alleszins ervaren dat een informele bekrachtiging van een succesvol CLIL-traject heel motiverend werkt.

Voor de manier waarop de toetsing in CLIL gebeurt zijn verschillende opties mogelijk: met een aanvankelijk beperkte kennis van de CLIL-taal kunnen toetsen in het Nederlands⁷ verlopen, hoewel sommige deskundigen dit een verstoring van de CLIL-dynamiek vinden. Je kunt evolueren van sterke taalondersteuning bij toetsen (of Nederlands als toetstaal) naar een volledig Duitse/Engelse/Franse toets of examen. Hoe dan ook zal extra taalondersteuning zeker in de initiële fase nodig zijn.

⁶ Om het verschillend belang van de taaldoelen en de zaakvakprestaties duidelijk te maken kan de weergave van de vorderingen in de CLIL-taal het beste op een beschrijvende manier gebeuren, b.v. met een evaluatierooster waar normaal met een cijfer gewerkt wordt.

⁷ Let daarbij wel op de vertrouwdheid die leerlingen opgebouwd hebben met vakterminologie in de CLIL-taal.

2.4.5 Overige succesfactoren

Met het oog op CLIL als beleidskeuze en de duurzaamheid van het project is aandacht voor een *volgehouden opvolging en motivering* nodig, met *duidelijke doelen en communicatie*, bv. over de gevolgen van het engagement dat een leerling en zijn ouders aangaan bij het instappen in het traject en de consequenties voor bv. de evaluatie. In het kader van sterk beleid zal de school ook op de juiste momenten communiceren met de ouders over het precieze aanbod, over de consequenties van de (niet-)keuze voor CLIL. De school zal onrust voorkomen als ze informeert over de manier van evalueren, over de eventuele impact van CLIL op het tempo van de realisatie van de zaakvakdoelen, enz.

De investering in middelen en energie en *aandacht voor kwaliteitszorg* noodzaken ook een onderzoek naar de effecten van de inspanning. Daarbij zijn uiteraard de meetbare resultaten voor de taalvordering van de CLIL-groep én van de parallelgroep relevant, maar bv. ook het peilen naar de tevredenheid over het CLIL-traject en de evolutie van de belangstelling. Scholen laten de zorg voor de kwaliteit van het CLIL-traject best sporen met hun breder kwaliteitszorgsysteem.

In het belang van een goede start moet de school een zicht krijgen op verschillende *andere inhoudelijke en organisatorische* vragen. Hoe zal de school omgaan met de “gewone” taallessen voor CLIL- en niet-CLIL-groepen? Krijgen de CLIL-groepen een apart lesuur ter ondersteuning van de CLIL-taal of vindt de school dat zij net minder tijd nodig hebben voor het formele taalonderwijs? De kenmerken en noden van de doelgroep die men met CLIL wil bereiken zullen hier de antwoorden bepalen. De school zal in ieder geval de kwaliteit van de parallelle groep evenveel aandacht dienen te geven: niemand is gebaat bij een hiërarchisch perceptieverschil tussen leerlingen of groepen met en zonder CLIL.

Op dit ogenblik bestaan er voor de zaakvakken in Vlaanderen nauwelijks *leermiddelen in de CLIL-talen* die het leerplan van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen van dat zaakvak dekken. Waar dat mogelijk is, zullen pedagogisch begeleiders scholen met elkaar in contact brengen om daarover samen te werken, maar in de aanvangsfase zal dit ongetwijfeld ook op dat vlak investeringen vanwege de school vergen. Om daaraan tegemoet te komen kunnen een inspanning uit het lesurenpakket en budgettaire voorzieningen zich opdringen.

3 Regelgevend kader

De invoering van CLIL kreeg vorm in artikel 157/1 van de Codex secundair onderwijs⁸ en in artikel Art. 27/1 van het Decreet leren en werken. In het Besluit van de Vlaamse regering van 20 december 2013 (zie bijlage 1 bij deze mededeling), wordt de aanvraagprocedure voor CLIL beschreven. We bespreken hieronder de verschillende rubrieken.

3.1 Maximaal aantal uren - in welke taal - paralleltraject?

De Codex SO voorziet dat vanaf 1 september 2014 in heel het Vlaams secundair onderwijs maximum 20% van de niet-taalvakken⁹ via CLIL kan aangeboden worden in het Frans, Engels of Duits. Indien een school voorziet in een lessentabel van 32 lessen per week, waarvan 9 lessen Frans, Engels en Duits, dan kan maximum 20% van 32 - 9 = 4,6 u/week, afgerond naar 5u/ week CLIL georganiseerd worden.

De regelgever nam expliciet de verplichting op dat op CLIL-scholen er “te allen tijde” voor moeten zorgen dat de kennis van het Nederlands prioritair blijft”. Daarom is de school steeds verplicht een paralleltraject van het zaakvak in het Nederlands te voorzien of minstens aan te bieden, **ook als CLIL in het complementaire gedeelte aangeboden wordt.** Ook bij de leerlingen die voor CLIL gekozen hebben moet het Nederlands voldoende sterk ondersteund worden.

⁸ Voor de tekst van het artikel in de Codex : zie bijlage 2 (M-VVKSO-2014-020-B02). Het relevante artikel in het decreet Leren en werken is analoog geformuleerd.

⁹ maximum 20% van de lessen besteed aan alle vakken behalve de moderne vreemde talen. Nederlands en de klassieke talen worden dus niet meegerekend als taalvakken.

3.2 Akkoord en engagement van de leerling en gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad

CLIL moet een vrijwillige keuze van de ouders van de leerling zijn. De school kan enkel CLIL aanbieden aan die leerlingen:

- van wie de ouders er expliciet en schriftelijk voor kiezen dat de leerling het CLIL traject gedurende het volledige schooljaar volgt.
- waarover de toelatingsklassenraad een gunstige beslissing heeft genomen.

Daarnaast blijft een volledig Nederlandstalig traject aanwezig voor alle andere leerlingen. De aanwezigheid van CLIL op school mag het Nederlandstalig karakter van de school niet in het gedrang brengen.

Wat de samenstelling en werking van de toelatingsklassenraad voor CLIL betreft, gelden dezelfde modaliteiten als bij beslissingen over toelatings- en overgangsvoorwaarden¹⁰. Dat wil zeggen dat de toelatingsklassenraad bestaat uit een voorzitter (de directeur of zijn afgevaardigde) en minstens drie leden van het onderwijzend personeel van het structuuronderdeel. In de context van CLIL is het logisch dat de toelatingsklassenraad minstens gedeeltelijk bestaat uit de personeelsleden die zelf betrokken zijn bij het CLIL-project in dat structuuronderdeel.

De toelatingsklassenraad zal zich bij de uitoefening van zijn bevoegdheid laten leiden door concrete gegevens uit het dossier van de leerling en zal bij CLIL specifiek aandacht hebben voor de kennis en beheersing van het Nederlands als onderwijstaal. Bij de beslissing over de start met CLIL, zullen de gegevens van het vorige schooljaar een grote rol spelen. Binnen een school kunnen dan ook afspraken gemaakt worden om de klassenraad van dat onderliggende leerjaar maximaal te betrekken. Het is bv. perfect mogelijk dat de delibererende klassenraad standaard in zijn advies argumenten geeft voor of tegen een CLIL-traject in het volgende leerjaar. De uiteindelijke beslissing berust steeds bij de toelatingsklassenraad van het structuuronderdeel in kwestie, maar het advies van de delibererende klassenraad zal dan een belangrijk gegeven zijn. **Er is een schriftelijke neerslag van de toelatingsklassenraad nodig.**

We herhalen dat CLIL niet enkel geschikt is voor taalsterke leerlingen (zie punt 2.2). Bij zijn beslissing zal de toelatingsklassenraad zich dus baseren op het gehele beeld van de leerling en zich niet beperken tot de resultaten op bv. de taalvakken. Tegelijk zal de toelatingsklassenraad zijn beslissingen steeds nemen met het oog op een traject van een volledig schooljaar. Een gunstige beslissing veronderstelt immers dat de leerling in staat wordt geacht minstens een volledig schooljaar CLIL te volgen.

3.3 Personeel: draagvlak en professionaliteit

3.3.1 Voorwaarden

Een school die CLIL wil invoeren, moet ervoor zorgen dat ze personeelsleden heeft die

- aan de taalkennisvereisten voor de doeltaal voldoen (ERK-niveau C1) en
- die de CLIL-methodiek beheersen of een professionaliseringstraject hierover aanvatten.

De school die van start wil gaan met de organisatie moet dus nagaan of ze binnen haar personeelskader personeelsleden heeft die beantwoorden aan de vereisten om een vak via CLIL te onderwijzen.

¹⁰ Mededeling van 31 augustus 2011 over “De toelatingsklassenraad” (M-VVKSO-2011-063), punt 2.

Dit houdt vooreerst in dat het personeelslid in het bezit moet zijn van het geschikte bekwaamheidsbewijs¹¹ voor het **zaakvak** dat via CLIL zal worden aangeboden.

Daarnaast moet het personeelslid ook over de competenties op het vlak van de CLIL-methodiek beschikken en de **doeltaal** minstens beheersen op niveau C1 van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Talen. Het bewijs van de vereiste taalkennis van de CLIL-leraar wordt als bewijsstuk toegevoegd aan het aanvraagdossier. Indien het bewijs op het ogenblik van de aanvraag nog niet beschikbaar is, dient de school in haar aanvraag aan te tonen hoe het niveau zal behaald worden tegen de startdatum van het CLIL-project.

Een personeelslid voldoet aan de taalvereiste voor de CLIL-lesopdracht, als het personeelslid in het bezit is van:

- een basisdiploma dat voor de doeltaal als algemeen vak vermeld is in de lijst van vereiste bekwaamheidsbewijzen, zoals bepaald in het besluit van de Vlaamse Regering van 14 juni 1989 betreffende de bekwaamheidsbewijzen, de salarisschalen, het prestatiestelsel en de bezoldigingsregeling in het secundair onderwijs;
of
 - een studiebewijs of een hiermee gelijkwaardig studiebewijs van het door de Vlaamse Gemeenschap erkend, gefinancierd of gesubsidieerd onderwijs dat het vereiste niveau van taalkennis aantoont¹²;
of
 - een diploma secundair onderwijs, een bachelor- of masterdiploma of doctoraat dat het betrokken personeelslid in de onderwijstaal die als doeltaal voor de CLIL-lesopdracht zal worden gebruikt, behaald heeft, in een instelling waar de doeltaal de onderwijstaal is;
of
 - een getuigschrift dat het vereiste niveau van taalkennis aantoont en dat het personeelslid heeft behaald bij een daartoe bevoegde instelling¹³:
 - voor Frans gaat het om een instelling die erkend en gemachtigd is door de Franse organisatie Centre International d' Etudes Pédagogiques (CIEP);
 - voor Duits gaat het om certificaten uitgereikt door het Goethe Institut;
 - voor Engels gaat het om certificaten die het vereiste niveau aantonen¹⁴:
 - van de British Council: Aptis en International English Language Testing System (IELTS);
 - Test of English as a Foreign Language (TOEFL).
- of
- aan de hand van een getuigschrift dat het vereiste niveau van taalkennis aantoont, van een organisatie die het Q-mark van de organisatie Association of Language Testers in Europe (ALTE) heeft voor ten minste één van haar examens.

Verder dient het personeelslid de **onderwijstaal** het Nederlands minstens op niveau B2 van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Talen te beheersen¹⁵. Meer toelichting hierover is opgenomen in punt 3.2.7

van de Mededeling 'Tijdelijke aanstelling in wervingsambten: bepaalde duur of doorlopende duur', ref. M-VVKSO-2008-021.

¹¹ Het bekwaamheidsbewijs voor het betrokken zaakvak zoals voorzien door de Vlaamse Regering. Surf naar http://www.ond.vlaanderen.be/bekwaamheidsbewijzen/database/SOV_vakken.asp

¹² Bv. een getuigschrift uitgereikt door een centrum voor volwassenenonderwijs.

¹³ Contactgegevens van deze instellingen vindt u in bijlage M-VVKSO-2014-20 B03

¹⁴ ITACE for Lectures wordt formeel ook aanvaard.

¹⁵ Artikel 19ter54 van het decreet Rechtspositie.

3.3.2 Aanstelling personeelsleden

Het CLIL-project genereert geen specifieke uren-leraar. Bij de aanstelling van één of meer CLIL-personeelsleden dient een school haar **organieke pakket uren-leraar** aan te wenden.

Bij de organisatie van het CLIL-project blijven de decretale **rechten en plichten** van de vastbenoemde personeelsleden en de tijdelijke personeelsleden met het recht op een aanstelling van doorlopende duur (TADD) voor het betrokken **zaakvak** gegarandeerd, ook indien dit zaakvak later niet meer via CLIL wordt georganiseerd: bv. AV Aardrijkskunde in het Engels blijft AV Aardrijkskunde. Vaste benoeming, affectatie of mutatie in het betrokken zaakvak zijn mogelijk.

De school mag geenszins een **vastbenoemd personeelslid** in het betrokken zaakvak ter beschikking stellen wegens ontstentenis van betrekking (omwille van het gegeven dat betrokkene de doeltaal en/of de CLIL-methodiek niet zou beheersen). Personeelsleden die ter beschikking gesteld zijn wegens ontstentenis van betrekking (**TBSOB**) en voor wie de betrekking in het zaakvak geldt als een betrekking die valt onder het begrip 'hetzelfde ambt' of 'ander ambt', dienen conform de re-affectatieverplichtingen in deze betrekking respectievelijk gere-affecteerd of wedertewerkgesteld te worden.

Een opdracht in het zaakvak waarin een **personeelslid als tijdelijke van doorlopende duur (TADD)** is aangesteld mag ook niet worden beëindigd en mag evenmin worden verminderd, uitgezonderd indien dit TADD-personeelslid de CLIL-methodiek beheerst én de vereiste kennis van de doeltaal heeft, maar toch weigert om het zaakvak in de beoogde doeltaal te geven. Bij aanbod van een vacature binnen het CLIL-project blijven alle TADD-personeelsleden hun voorrangrecht op tijdelijke aanstelling in een betrekking van het betrokken **zaakvak** behouden (de gekozen doeltaal Frans, Engels of Duits hypothekeert het TADD-recht niet).

Vastbenoemde personeelsleden kunnen ook via opname van een verlof tijdelijk andere opdracht (verlof TAO) een opdracht binnen het CLIL-project opnemen. De aanstelling in de andere opdracht is evenwel steeds een **tijdelijke aanstelling van bepaalde duur (TABD)**.

Personeelsleden die een opdracht in het CLIL-project hebben, worden bezoldigd op basis van de salarisschaal die conform hun bekwaamheidsbewijs verbonden is aan het betreffende zaakvak. Ze bouwen voor dit zaakvak ook **anciënniteit** op.

In de **geïndividualiseerde functiebeschrijving** van het betrokken personeelslid wordt ingeschreven dat het zaakvak gegeven wordt conform het goedgekeurde CLIL-project van de school.

Als de school niet beschikt over geschikte personeelsleden, kan niet onmiddellijk van start worden gegaan met CLIL. De school kan dan nagaan of ze via vorming en professionalisering een of meer personeelsleden aan de vereisten van de kwaliteitsstandaard kan laten beantwoorden. Het aanbieden van deze vorming of professionalisering kan opgenomen worden in de geïndividualiseerde functiebeschrijving van de betrokken personeelsleden.

3.3.3 Administratieve verwerking

De uren-leraar uit het organieke pakket uren-leraar worden aangewend voor de organisatie van de CLIL-opdrachten. Deze uren-leraar worden gelijkgesteld met het betreffende zaakvak waarvoor het personeelslid een bekwaamheidsbewijs heeft.

Bij de elektronische zendingen gelden de volgende vakcodes:

- 00001350 CLIL Frans
- 00001351 CLIL Engels
- 00001352 CLIL Duits

In de RL-1 moet het niet-taalvak als gelijkgesteld vak worden opgegeven

Voorbeeld

Aardrijkskunde wordt in het Frans gegeven:

In veld 16 'vakcode': 00001350 'CLIL Frans'

In veld 19 'vakcode gelijkstelling': 00000001 'aardrijkskunde'

4 Aanvraagprocedure

Aan de invoering van CLIL zijn geen extra middelen verbonden. De school investeert zelf lesuren uit het organieke pakket uren-leraar, nascholings- en werkingsmiddelen in de implementatie. Niettemin moet de school, om CLIL te kunnen aanbieden, vooraf de toelating van de overheid krijgen via een procedure die voorziet in een aanvraagdossier dat moet beantwoorden aan de zogenoemde “kwaliteitsstandaard”, vastgelegd bij Besluit van de Vlaamse regering¹⁶. Hieronder behandelen we de procedure volgens de structuur van die standaard.

De school moet in haar aanvraag o.m. aantonen dat ze een coherent talenbeleid voert, dat er advies aan de schoolraad werd gevraagd, dat er overleg met het LOC werd gepleegd, dat de nodige competenties aanwezig zijn bij het personeel en dat er overleg werd gepleegd over de invoering en een communicatieplan opgesteld werd. Ze toont ook aan dat ze bij de realisatie van CLIL aan kwaliteitszorg zal doen.

De kwaliteitsstandaard omvat voorwaarden op het vlak van:

- de competenties en vorming van de CLIL-personeelsleden;
- de vereiste kennis van de doeltaal van de CLIL-personeelsleden;
- de tijdige communicatie met ouders en leerlingen over de CLIL-keuze;
- de inpassing in het talenbeleid;
- de monitoring van de resultaten en de leerwinst van de leerlingen;
- het te volgen stappenplan bij de organisatie van een CLIL-project.

4.1 In welk geval een aanvraag indienen?

De Taalwet van 1963 bepaalt dat in het Nederlands taalgebied de onderwijstaal Nederlands is¹⁷. Uiteraard geldt dat niet voor het vreemdetalenonderwijs. De toelating om CLIL (dus een vreemde taal voor een zaakvak) in te richten vormt dus een uitzondering op die taalwetgeving. Dat sluit niet uit dat tijdens andere vakken dan vreemde talen occasioneel vreemde talen aan bod komen en die taal gehanteerd wordt (bv. in seminaries of bij de bespreking van een wetenschappelijk artikel of een brochure in een vreemde taal). De ruimte hiervoor is echter beperkt. In principe moet elke school die een volledig traject in het Engels Frans of Duits voor een zaakvak aanbiedt, de toelating vragen om CLIL te mogen inrichten.

4.2 Het aanvraagdossier

Er is een sjabloon voor een eerste aanvraag en een vereenvoudigd sjabloon voor de uitbreiding of aanpassing van een eerdere aanvraag voorzien.

Eerste aanvraag

Als een school besloten heeft met CLIL van start te gaan, moet een aanvraag ingediend worden. Dat aanvraagdossier, gebaseerd op de kwaliteitsstandaard, bevat grosso modo de stappen die de school beleidsmatig zal zetten als ze het CLIL-project voorbereidt. Het dossier moet de overheid ervan overtuigen dat het CLIL-project van de school tegemoetkomt aan de eisen van de kwaliteitsstandaard.

We volgen in deze mededeling dan ook dezelfde structuur als de tekst van de kwaliteitsstandaard. Die structuur vinden we overigens ook terug in het sjabloon dat de overheid hiertoe ter beschikking stelt¹⁸.

¹⁶Zie bijlage M-VVKSO-2014--B01

¹⁷ Wet houdende taalregeling in het onderwijs (30 JULI 1963), art. 4: in het Nederlands taalgebied moet onderwijs in het Nederlands gegeven worden De onderwijstaal is het Nederlands in het Nederlandse taalgebied, het Frans in het Franse taalgebied en het Duits in het Duitse taalgebied.

¹⁸ Surf naar <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/formulieren/default.aspx?id=5738>

Een aanvraagdossier bestaat uit:

- de Beginsituatieanalyse (BSA - zie 4.2.1)
- de visie en de doelstellingen van het CLIL-traject (4.2.2)
- de communicatiestrategie (4.2.3)
- een actieplan (4.2.4), met aandacht voor het onderwijskundig beleid, het personeelsbeleid, het logistiek beleid en het beleid inzake kwaliteitszorg.

Bij het dossier moet de school ook een aantal bewijsstukken voegen:

- het advies van de schoolraad m.b.t. het CLIL-traject;
- het protocol van de onderhandelingen in het LOC;
- het bewijs dat de CLIL-leraren aan de taalvereisten voldoen of de planning om hiermee bij de start van het project in orde te zijn...

Het dossier dient een aantal verplichte elementen te bevatten (die voortvloeien uit de regelgeving in de Codex). Daarnaast kunnen ook gegevens opgenomen worden die voor de context van de school mogelijk relevant zijn en die het beeld van de school in relatie tot de invoering van CLIL vervolledigen. We maken in onze tekst dan ook geregeld dat onderscheid tussen het “must have” en de niet opgelegde delen. Omdat de tekst van de kwaliteitsstandaard soms aanleiding kan geven tot dubbels (sommige aspecten riskeren tweemaal aan bod te komen), zal de school bij het opmaken van het dossier keuzes maken. Het lijkt ons dat een bondige, maar duidelijke beginsituatieanalyse en - daarvan vertrekkend - een gerichte formulering van de visie en doelstellingen en een goed uitgewerkt actieplan de school het meeste houvast zullen bieden.

4.2.1 *Beginsituatieanalyse (BSA)*

Een beginsituatieanalyse (BSA) gaat over een profiel van de school met gegevens die in de CLIL-context relevant zullen zijn. De indicatoren van de GOK-leerlingen kunnen een indicatie zijn, het aantal instromende leerlingen dat het Nederlands (on)voldoende beheerst is een mogelijk element, dat wellicht over de jaren heen enige regelmaat vertoont. Dat beheersingsniveau van de leerlingen blijkt overigens ook uit de verplichte taalscreening.

Zo kan de school voor heel wat aspecten oordelen of ze relevant zijn voor de aanvraag. Niet alles wat in de kwaliteitsstandaard opgesomd staat, is voor elke school met het oog op CLIL van belang. De school kan zelf oordelen vanuit de eigen situatie.

De BSA dient **minstens** aandacht te hebben voor:

- *het taalprofiel van de leerlingen, m.i.v. hun kennis van het Nederlands.* De manier waarop op school met CLIL van start zal worden gegaan, wordt bepaald door het taalprofiel van de leerlingen: de thuistaal, de eventuele taalachterstand zoals die blijkt uit screening, de globale resultaten voor de taalcomponent in het curriculum, de initiatieven of noden voor remediëring.
- *de taalkennis van de CLIL-leraren en hun ervaring met de CLIL-methodiek in relatie tot het vak zelf.* Omdat hier al sprake is van CLIL-leraren, moet de school voorafgaand aan de aanvraag al aandacht schenken aan de concrete invulling van de CLIL-opdracht. Zo duidelijk mogelijk plannen en afspraken maken is dus essentieel. Gezien het gebrek aan CLIL-traditie in Vlaamse scholen is het uitgestippelde professionaliseringsplan hier zeker relevant (zie ook onder 4.2.4 Actieplan Personeelsbeleid).

De BSA kan bovendien - waar relevant - aandacht hebben voor een of meer van volgende items:

- De finaliteit van de studierichting(en) waarin CLIL zal opgestart worden: taalnoden bij doorstroming naar hoger onderwijs, frequent gehanteerde taal in het beoogde werkmilieu...
- Andere leerlingenkenmerken die met het oog op de invoering van CLIL relevant kunnen zijn: de zorgbehoeften en de acties die de school (specifiek i.v.m. taalondersteuning) onderneemt, interesse voor taalondersteunende en -stimulerende initiatieven...
- De manier waarop de belangstelling en het draagvlak binnen het schoolteam voor een CLIL-traject blijkt: hoe is de school ertoe gekomen om CLIL op te starten. Dit item kan ook aan bod komen in ... De relevante initiatieven op het vlak van het moderne vreemdetalenbeleid: uitwisselingen, stages in een ander taalgebied, taaldagen...
- De context van de school: bv. nabijheid van de taalgrens, landelijke of stadsomgeving, meertalige (werk)omgeving...

4.2.2 Visie en doelen

In dit deel van het aanvraagdossier expliciteert de school de **visie en de strategische doelen van het CLIL-traject**. Vanuit die doelstellingen zal de school ook een kwaliteitsbeleid kunnen voeren: effecten meten aan de hand van de gestelde doelen, het proces evalueren en in een later stadium het project bijsturen.

Het beschreven CLIL-traject zal uiteraard ook aansluiten bij het geheel van doelen dat de school nastreeft (het pedagogisch project en daaruit volgend het aspect talenbeleid) en gerelateerd zijn aan de aanvangssituatie die uit de BSA blijkt. Er moet hierbij - naast de evidente ambitie om de taalvaardigheid in de CLIL-taal te versterken - ook de nodige aandacht gaan naar de verhoging van de taalvaardigheid in het Nederlands en naar bv. de versterking van het leervermogen in de brede zin. Zie daarvoor ook 2.1.

Niet te vergeten: de omschrijving en motivering van de (keuze van de) doelgroep. Dit hangt uiteraard samen met de bepaling van de strategische doelen. In principe kunnen alle leerlingen voor een CLIL-traject kiezen, maar de voorwaarde blijft gelden dat een leerling slechts CLIL kan volgen indien:

- de betrokken personen (leerlingen en hun ouders) er schriftelijk en expliciet voor kiezen het CLIL-traject gedurende het volledige schooljaar te volgen;
- de toelatingsklassenraad een positief advies geeft dat ten minste gebaseerd is op voldoende kennis en beheersing door de leerling van het Nederlands.

4.2.3 Communicatie

Het schoolteam dient een communicatiestrategie uit te werken om vooreerst een draagvlak te creëren (onder meer in het schoolteam, maar dit gaat ook richting andere betrokken partners, en daarnaast ook om duidelijkheid te scheppen over verwachtingen en voorwaarden (minstens bij ouders en leerlingen).

Daarbij moeten we minimaal aandacht geven aan

- Wat is CLIL op onze school?
- Hoe zal de school het CLIL-traject vorm geven?
- Wie kan - onder welke voorwaarden - aan het traject deelnemen?

In elk geval moet het schoolreglement een bepaling over CLIL bevatten met daarin de belangrijkste principes (keuzemogelijkheid, engagement voor een volledig schooljaar, gunstige beslissing toelatingsklassenraad, leerlingenevaluatie). In ons model van schoolreglement hebben wij een

tekstsuggestie opgenomen¹⁹. De overheid legt vrij gedetailleerd vast welke aspecten van evaluatie in het schoolreglement moeten worden opgenomen. Daaruit volgt volgens ons dat ook de evaluatie van de vakken in het CLIL-traject en van het CLIL-traject zelf in het schoolreglement moeten worden toegelicht.

Het communicatieplan kan daarnaast ook ingaan op de manier waarop de school werk zal maken van een of meer van het bestendigen van het draagvlak bij de leraren en de manier waarop de school het CLIL-traject ruimere bekendheid zal geven.

4.2.4 Actieplan

Het actieplan bevat acties op het vlak van onderwijskundig beleid, personeelsbeleid, logistiek beleid en kwaliteitszorg. Bij de indiening van het dossier zal de school wellicht nog niet alle aspecten voor honderd procent duidelijk kunnen plannen, maar om een gedegen voorbereiding mogelijk te maken is een explicitering van de acties die zullen ondernomen worden zeker relevant. Alle elementen van het beleid zullen dus zo zorgvuldig en volledig mogelijk moeten geëxpliciteerd worden. De suggesties voor invulling hieronder zijn uiteraard niet exhaustief. Vanuit de eigen invalshoek kan de school het actieplan zelf aanvullen.

Onderwijskundig beleid

A. Curriculum (onderwijsaanbod en onderwijsorganisatie)

De beslissingen over de vormgeving en invulling van het curriculum volgen logisch uit de analyse van de beginsituatie. Dit deel geeft antwoorden op volgende vragen:

- Welke vakken en/of seminars zal de school in het CLIL-traject opnemen, voor welke leerjaren en hoeveel uren/week per (vak)inhoud?
- Voor welke taal/talen kiezen wij, welk taalvaardigheidsniveau ambiëren wij met de betrokken leerlingen?
- Hoeveel klasgroepen en welk aantal leerlingen voorziet de school?
- Hoe zal het CLIL-team aangepast lesmateriaal verzamelen/ontwikkelen?
- Hoe de samenhang tussen de CLIL-vakken en de taalvakken bewaken?
- Welk plan heeft de school om de continuïteit van het CLIL-aanbod binnen de school en desgevallend over de scholen heen (bv. middenschool - bovenbouw) te bewaken?
- Hoe zal de school de niveaoverschillen in taalvaardigheid tussen leerlingen uit het CLIL-traject en leerlingen die het parallel traject volgen in de taallessen gepast opvangen?

B. Leerbegeleiding

Een sterke begeleiding van het CLIL-proces bij leerlingen is cruciaal: we respecteren hierbij de dubbele focus van CLIL, met bijkomende aandacht voor taalvaardigheid in het Nederlands. Mede gezien het engagement van de school en de ouders om het project een volledig schooljaar te volgen zal de school extra aandacht hebben om alle leerlingen te ondersteunen en waar nodig remediëring te bieden

- hoe detecteren we de nood aan ondersteuning en remediëring en welke initiatieven nemen we om die noden aan te pakken?
- hoe gaan we om met diversiteit in de CLIL-groep?
- welke rol krijgen begeleidende klassenraden specifiek met het oog op de begeleiding van het CLIL-traject?
- hoe onderhouden we de motivering voor CLIL bij de leerlingen?.

¹⁹ Mededeling over "Het schoolreglement in het gewoon voltijds secundair onderwijs" (M-VVKSO-2014-021), bijlage 1, deel II, punt 3.3

C. Leerlingenevaluatie

Zoals reeds aangegeven onder 2.4.4, kiest de school hier vanuit de eigen autonomie en visie, maar geeft zij onder dit hoofdstuk duidelijk aan hoe ze met de leerlingenevaluatie zal omgaan. Mogelijke aandachtspunten zijn:

- Afspraken en werkwijze voor evaluatie van de (vak)inhoudelijke leerdoelen van het CLIL-traject en de talige leerdoelen. We wijzen er hier andermaal op dat het vanzelf spreekt dat de talige doelstellingen uiteraard belangrijk zijn, maar dat enkel de doelstellingen van het goedgekeurd leerplan van het zaakvak richtinggevend zijn voor attestering. We geven niettemin ook weer hoe de school zal omgaan met leerlingenresultaten voor het talige en advisering en hoe de deelname aan het CLIL-aanbod zal erkend worden met het oog op motivatie en sensibilisering.
- Concretisering van de wijze waarop zal worden gezorgd voor een transparante communicatie voor leerlingen en ouders over de evaluatiepraktijk.

Elementen personeelsbeleid (personeelsorganisatie, personeelsevaluatie, professionalisering)

Bij dit onderdeel van de aanvraag dient minstens de samenstelling van het CLIL-team te worden behandeld, i.e. een team van zowel CLIL-leraren als taalleraren, rekening houdend met de bekwaamheidsbewijzen en andere diploma's of getuigschriften, zoals ingeschreven in de regelgeving:

- De CLIL-leraar moet beschikken over de competenties betreffende het niet-taalvak en de doeltaal voor de aanvang van een CLIL-traject. Wat de kennis van de doeltaal betreft, moet een personeelslid dat een CLIL-lesopdracht uitoefent, de doeltaal minstens beheersen op niveau C1 van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Talen voor de vaardigheden op het vlak van lezen, schrijven, luisteren en spreken. Het dossier bevat bewijsstukken dat de leraar die competenties al kan aantonen of stelt duidelijk voorop hoe de leraar dit bewijs voor de aanvang van het traject zal leveren.
- De bepalingen in de decreten rechtspositie met betrekking tot de bekwaamheidsbewijzen garanderen de competenties van de CLIL-leraar voor het niet-taalvak.
- Vormingsplan CLIL-team. Dat spoort uiteraard met het professionaliseringsplan van de school. Hier hebben we het over bv: voorziene wetenschappelijke lectuur, voorziene CLIL-nascholingen, deelname aan intervisiegroepen, begeleiding door deskundigen, studieverblijven in het buitenland...
- Voorziene overlegstructuren (schoolintern en eventueel schoolextern) ter bevordering van de professionalisering van het schoolteam.
- Monitoring en evaluatie van CLIL-teams en CLIL-leraren vastleggen (bijv. bij functioneringsgesprekken).

Elementen logistiek beleid: materiaal en uitrusting

- Hoe zal de school de specifieke noden qua materiaal en uitrusting voor het CLIL-traject tegemoet komen?

Elementen kwaliteitszorg

De elementen kwaliteitszorg hebben minstens aandacht voor de volgende aspecten:

- Hoe zal de school de leerlingen screenen die willen deelnemen aan een CLIL-traject?;
- Welke aspecten zal de school evalueren? Daarbij worden volgende elementen minimaal in acht genomen: leerwinst voor de doeltaal (meting na traject vs. aanvangsmeting), verhouding resultaten CLIL-zaakvak, impact op de taalvaardigheid in het Nederlands,
- Hoe gaat de school om met de deskundigheid van de CLIL-leraren.

Het luik kwaliteitszorg kan ook ingaan op de volgende elementen:

- Welke instrumenten zal de school gebruiken voor de effectmeting?
- Relatie van de evaluatie, bijsturing en verantwoording van de werking en de resultaten van het CLIL-traject tot de kwaliteitszorg in de school;
- Identificatie van wijze van gegevensverzameling en de manier waarop de analyse zal gebeuren. Mogelijke elementen: toetsen en examens, portfolio's, enquêtes, gesprekken,...;
- Welke overlegstructuren voor evaluatie (mogelijke structuren: schoolraad, ouderraad, klasraden, werkgroepen, vakgroepen, functioneringsgesprekken, scholengemeenschap...);

Uitbreiding of aanpassing van een CLIL-traject

Scholen die al groen licht kregen voor hun CLIL-aanvraag en van plan zijn een aanvraag in te dienen om hun CLIL-traject uit te breiden, aan te passen of versneld in te voeren, dienen geen volledig nieuw dossier in te dienen. Op aangeven van de adviescommissie werd een vereenvoudigd/aangepast invuldocument ontwikkeld dat u onder de titel **Aanvraagformulier aanpassen traject vanaf schooljaar 2017-2018** kunt vinden²⁰.

Het sjabloon wil de planlast bij een mogelijke aanpassing van uw project zo beperkt mogelijk houden. Het document maakt de beoordeling van de dossiers in de adviescommissie ook eenvoudiger en transparanter.

4.3 De beoordeling van de aanvragen

We geven hier de timing voor de aanvragen vanaf het schooljaar **2016-2017 voor opstart in 2017-2018**.

Het aanvraagdossier dient ten laatste op 15 december te worden toegestuurd aan de Vlaamse Adviescommissie CLIL, p/a Departement Onderwijs en Vorming, Afdeling Horizontaal Beleid, H. Consciencegebouw 7C, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel.

De Adviescommissie bestaat uit minstens twee afgevaardigden van het Departement Onderwijs en Vorming, één afgevaardigde van elke Pedagogische Begeleidingsdienst en minstens één onafhankelijke CLIL-deskundige. De commissie maakt gebruik van de lijst "kwaliteitscriteria" - zie p.10 van Bijlage 1 (appendix bij het Besluit van de Vlaamse regering).

Fasering voor de aanvraag van een CLIL-traject:

- ten laatste op 15 december jaar n: de scholen dienen de aanvragen in.
- 1 februari jaar n+1: de commissie geeft een gemotiveerd advies aan de secretaris-generaal.
- 15 februari jaar n+1: de secretaris-generaal geeft groen of oranje licht na advies door de commissie.
- 1 april jaar n+1: scholen die oranje licht kregen, kunnen hun aangepaste aanvraag opnieuw indienen.
- 30 april jaar n+1: de commissie geeft een gemotiveerd advies aan de secretaris-generaal over de scholen die de aanvraag een tweede keer indienden.
- 15 mei jaar n+1: de secretaris-generaal geeft groen of rood licht.
- 1 september jaar n+1: startdatum CLIL-aanbod voor scholen die groen licht kregen.

²⁰ <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/starten-met-clil-van-voorbereiding-tot-aanvraag#je-clil-traject-uitbereiden>

Groen licht: alle gevraagde informatie en bewijsstukken zijn aanwezig en de kwaliteit is overwegend goed. De school kan op 1 september van datzelfde jaar met het CLIL-traject van start gaan.

Oranje licht: alle gevraagde informatie is aanwezig en de kwaliteit is overwegend goed, maar de officieel gevraagde bewijsstukken ontbreken, of een deel van het aanvraagdossier ontbreekt en de kwaliteit is daardoor niet goed te beoordelen. Scholen die een oranje licht krijgen, beschikken over 1,5 maand om de ontbrekende aspecten van de aanvraag aan te vullen.

4.4 Opvolging van de kwaliteit door de overheid

Bij doorlichting zal de onderwijsinspectie het CLIL-traject het volgende evalueren en controleren:

- de naleving van de onderwijsreglementering;
- de realisatie van de leerplandoelen (waar het CLIL-traject in de basisvorming en/of het specifieke gedeelte aangeboden wordt);
- de manier waarop de realisatie van CLIL ingebed is in het talenbeleid van school;
- of de onderwijsinstelling op systematische wijze de kwaliteit van het CLIL-traject onderzoekt en bewaakt;
- of de leerlingen in het CLIL-traject positief werden *geadviseerd* door de toelatingsklassenraad.

5 Bibliografie

Deze lijst bevat werken die een praktische invalshoek voor de organisatie van CLIL ambiëren, veeleer dan zuiver theoretische werken of studies. Het zijn hoofdzakelijk titels uit het buitenland, maar voor de Vlaamse context zijn de eerste twee werken rechtstreeks relevant. De andere literatuur vertrekt van buitenlandse contexten, die met verschillende invullingen te maken hebben. De vertaalslag naar de eigen situatie is hierbij essentieel.

Strobbe, L. Sercu, L. en Strobbe, J. (2013), *Je vak in een vreemde taal* - Leuven : Acco

Dit boek werd onder andere geïnspireerd door de bevindingen uit het Vlaamse pilootproject. Het werd gepubliceerd voor de CLIL-regelgeving tot stand kwam, waardoor verwijzingen naar decreet en kwaliteitsstandaard onnauwkeurigheden bevatten. Dit neemt niet weg dat het een zeer waardevolle inleiding tot de implementatie van CLIL is.

Strobbe, L. en Sercu, L. (2011), *Rapport Wetenschappelijke begeleiding en evaluatie van de CLIL-projecten*

Het wetenschappelijk rapport met beschrijving van en bevindingen na het CLIL-pilootproject, beschikbaar op <http://www.ond.vlaanderen.be/obpwo/rapporten/clil/ER.pdf>

Ball, Ph., Kelly, K. en Clegg, J. (2015), *Putting CLIL into Practice* - Oxford University Press
Dit boek biedt een methodologisch kader voor de CLIL-klaspraktijk. Het bevat ook voorbeelden en praktische tips.

Mehisto, P., Marsh, D. en Frigols, .J. (2008), *Uncovering CLIL* - Oxford, Macmillan Books

Ideeën die - uiteraard mits omzetting naar de eigen situatie - beginnende CLIL -leraren kunnen inspireren.

Coyle, D., Hood, P. en Marsh, D. (2010), *CLIL- Content and Language Integrated Learning* - Cambridge University Press.

Een standaardwerk met zowel theoretische achtergronden als insteken voor een CLIL-beleid en uitwerking.

Bentley, K. (2010), *The TKT Course - CLIL Module* - Cambridge: Cambridge University Press

Dit is de CLIL-module uit de TKT-reeks (Teacher Knowledge Test) van de ESOL examinations. De auteur schetst de verschillende stappen in het CLIL-verhaal, van lesvoorbereiding tot evaluatie.

Dale, L en Tanner, R. (2012), *CLIL Activities - A resource for subject and language teachers* - Cambridge university Press (met CD-ROM)

Algemene inleiding, bruikbaar materiaal en voorbeelden van CLIL-lessen van verschillende vakken.

Grievesson, M. en Superfine, W., *The CLIL Resource Pack. Photocopiable and Interactive Whiteboard Activities for Primary and Lower Secondary Teachers (incl. cd-rom)*, Delta, Peaslake (2012), 148 blz.

Bertaux P. (2000) Utiliser les langues pour apprendre, apprendre en utilisant les langues. », in: Marsh David & Langé Gisela (editors), *Using languages to learn and learning to use languages*, Jyväskylä, Finland, UniCOM, University of Jyväskylä , Finland, pp. 1-16

Playing CLIL (Content and language integrated learning inspired by drama pedagogy)
<http://www.playingclil.eu/>

Het materiaal bevat interactieve opdrachten/ (drama)spelletjes.

Sommige websites bieden heel veel praktisch materiaal.

<http://www.onestopenglish.com/clil/>

<http://www.geo-clil.ugent.be/algemeen-materiaal/>

<http://www.geo-clil.ugent.be/specifiek-aardrijkskunde/>

<http://clilmedia.com/clil-magazine-pdf-downloads/>

Bijlagen

- M-VVKSO-2014-20 - B01: Besluit van de Vlaamse regering tot bepaling van de kwaliteitsstandaard voor Content and Language integrated Learning (CLIL)
- M-VVKSO-2014-20 - B02: CLIL in de Codex
- M-VVKSO-2014-20 - B03: Contactgegevens van instellingen voor taalcertificering.

